

3. Л.В.Голиш. Замонавий таълим технологиялари; мазмун, лойиҳалаштириш ва амалга ошириш. Экспресс қўлланма Т.: ТАСИС, 2001. - 59 б.
4. А. Мавлянов ва б.қ. Ўқув машғулотларини лойиҳалаш”. Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: Тафакур бўстони. 2015, -124 б.
5. А. Мавлянов ва б.қ. Интерфаол усуллардан фойдаланиб ўтиладиган машғулотларда таълим олувчиларнинг мустақил фикрлашини ривожлантириш. - Т.: Фан ва технология, 2009. - 102 б.

TALABALARNI ILMIY-TEXNIKAVIY IJODKORLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Hamraqulov Yorqin Murtazaqulovich

Jizzax politexnika instituti,

“Transport vositalari muxandisligi” kafedrasida assistenti

Аннотация. *Мақоллада talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatini tarbiyalash masalasini o'ziga xos psixologik va tashkiliy – pedagogik asoslari muhim jihatlari keltirilgan. Bunday talabalarni texnik ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda ilmiy rahbarlikchi psixologik xususiyatlarga ega bo'lishi, chidam va matonat, mahorat, strategik va taktik tajriba va boshqarish san'atini ishlata olishi bilan bunday natijaga ega bo'lishi maqolada keltirilgan.*

Калит со'злар: *ijodkorlik, pedagogik, psixologiya, fikrlash, yetakchilik, munosabat ehtiyoji, ilmiy rahbar, psixologik xususiyat, ilmiy-texnikaviy ijodkorlik.*

Yetakchilik (лидерство) ehtiyoji –bu shaxsning boshqalardan oldinda bo'lish, g'alabaga erishish, o'zining qarashlari bilan boshqalarni lol qoldirishga intilish kabi fazilatlarini bo'lib, bu ham ijodkorlik jarayonida muhim harakatlantiruvchi omil hisoblanadi. Tajribalarning ko'rsatishicha, yetakchilikka intilish ehtiyoji uyg'unlashganda talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyati eng yuqori kutilgan natijalarni beradi.

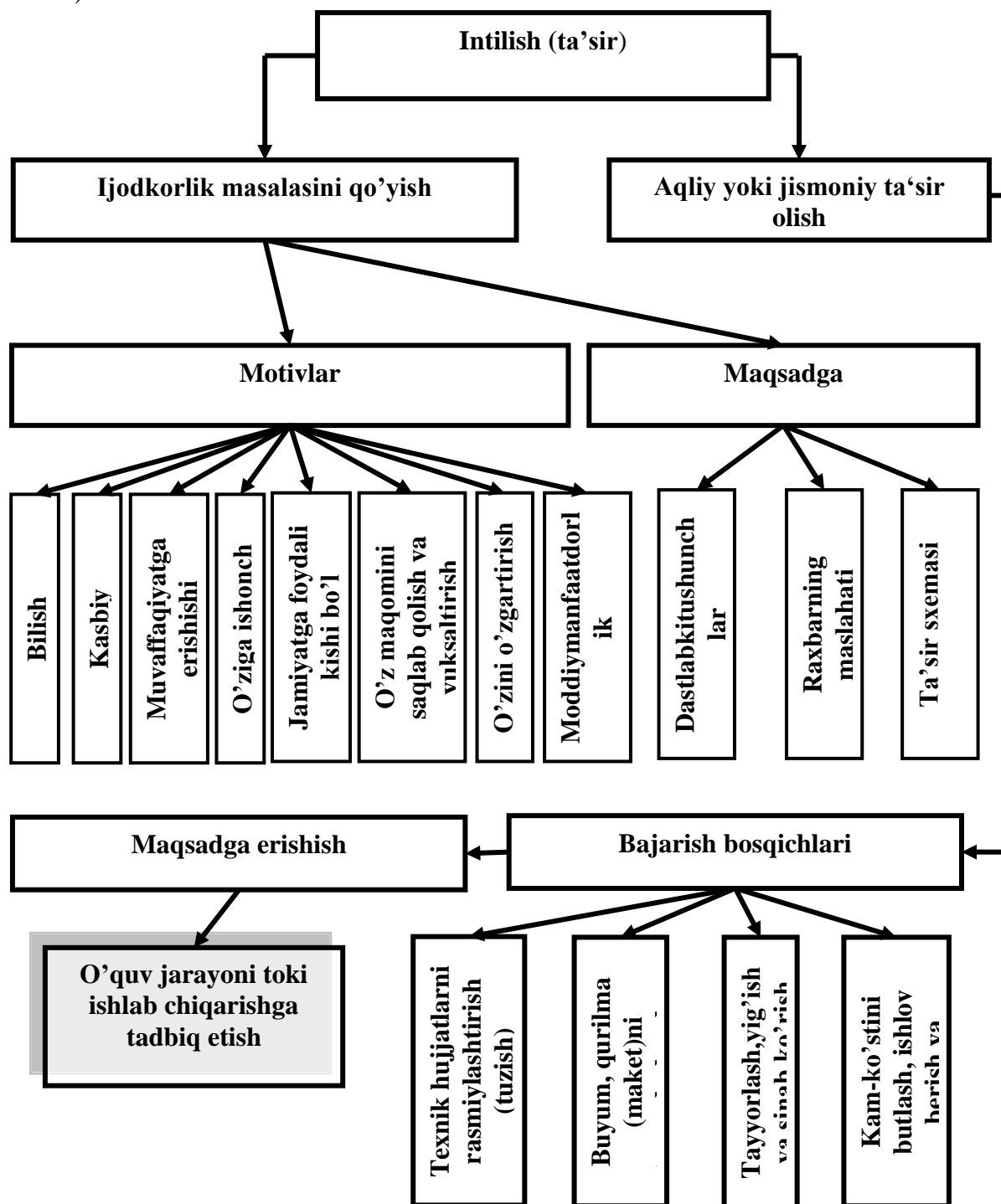
Bilish ehtiyoji – bu eng ko'p tarqalgan va hayotiy tabiiy ehtiyoj hisoblanadi. Chunki har bir inson hamisha o'zini o'rab turgan dunyo (muhit) to'g'risida bilishga intilib yashaydi. Bu ehtiyoj talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatida ishga vijdonan munosabatda bo'lish vositasi sifatida muhim ahamiyatga ega. Buni uning barcha shakldagi ijodkorli jarayonini faollashtirishdagi roli orqali izoxlash mumkin. Tadqiqotlarga ko'ra, ijodkorlikda bilishga ehtiyoji yuqori bo'lgan shaxsning o'zlashtirishi, ehtiyoji past shaxsnikiga qaraganda ikki marta yuqori bo'ladi.[6,7,8] Agar bu ehtiyojni shaxsning muvaffaqiyatga erishi ehtiyoji bilan uyg'unlashtirishga erishilsa, u holda o'zlashtirish yanada yuqori bo'lishiga olib keladi.

Munosabat ehtiyoji – talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatida munosabat psixologlar tomonidan alohida e'tirof etiladi. Chunki talaba ijodkorlik masalasi yechimini topishda nafaqat kitoblar bilan muloqatda bo'ladi va hatto shu sohaning yetakchi mutaxassisidan, rahbari va o'rtoqlari bilan ham fikrlashadi. Bu jihadni psixologiyada <<affiliatsiya>> ehtiyoji deb nomlanadi.[6] Bu ehtiyoj nerv-hissiy yuklanishi, asabiylashish, baxslashishga olib kelishi va ba'zi hollarda ijodkorlik masalasi yechimining noto'g'ri bo'lishiga olib kelishini nazarda tutadi. Umumiy holda bu ehtiyoj ijodkorlikga ijobiy ta'sir qilib, xususiy (alohida)lik kasb etadi. Chunki hamma xollarda ham masalaning yechimida ko'plab kishilarning ishtirok etishi (ko'maklashishi, munosabat bildirishi) shart emas.

Shaxsning ehtiyoji, jumladan yuqoridagi ijodkorlik faoliyatida kishi tomonidan hamisha ham to'liq anglab olinavermaydi. Ehtiyojni aniqlash sababning xususiyatlarida yaqqol ko'rinadi.[7,8] Insonlar har qanday faoliyatida bo'lgani singari talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatida ham shaxs intilishi ta'sir doirasi o'ziga xos hatti – harakatlarga undaydigan sabablardan iborat ehtiyojga asoslanadi va u ma'lum maqsad (ob'ekt) sari intilishni ifodalaydi. Bu intilish esa o'z navbatida:

1. Masalani qo'yish;
2. Aqliy yoki jismoniy ta'sir;

3. Bajarish bosqichlari;
4. Maqsadga erishishlarni o'z ichiga oladi. Ularning har biri esa o'ziga xos motiv psixologik, tashkiliy – pedagogik va uslubiy ehtiyojlar asosida amalga oshib nihoyasiga yetadi (1-rasm).

1-rasm. Talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatida ehtiyojni qondirishga intilish asoslari.

Bu erda ijodkorlik masalasining qo'yilishga asosiy e'tibor qaratiladi, chunki u maqsadga intilishning ta'sirlari ko'lamini rejalashtirish va boshqalarni aniqlash imkonini beradi. Ijodkorlik masalasining qo'yilishi esa o'z navbatida intilishning ehtiyojni ifodalovchi motivlarni talab qiladi (ya'ni nima uchun zarur degan savolga javob izlashni taqazo qiladi). Shuningdek, nima qilish kerakligini tushunib etishini, nimalarni bajarish zarurligini aniqlashtiradi

Ilmiy-texnikaviy ijodkorlikda tushunish – maqsadga erishishning taxminiy asosini tashkil qiladi va u ijodkor shaxsning boshlang'ich bilimlari saviyasi, ilmiy rahbarning maslahati va ob'ektning ishlashini taxminiy ifodalovchi ko'rgazmali qurollar yordamida shakllantiradi.

Xullas talabalar ilmiy-texnikaviy ijodkorlik faoliyatida ijodkorlikga ehtiyojini tarbiyalash masalasi o'ziga xos psixologik va tashkiliy – pedagogik asoslarga ega.[5] U ilmiy rahbarning har bir qatnashuvi shaxsining psixologik xususiyatlarini bilishini, chidam va matonat, mahorat, strategik va taktik tajriba va boshqarish san'atini talab qiladi.

Agar rahbar o'z sohasi bo'yicha etarli bilimga ega bo'lmasa, ishlarni tashkillashtirish metodikasini takomillashtirib bormasa, talabalar o'rtasida o'rnak bo'ladigan obro'si bo'lmasa va nihoyat egallab turgan o'rniga munosib bo'lmasa, bunday pedagogik nafaqat talabalarda ehtiyojini tarbiyalay oladi, aksincha ularning ilmiy – texnikaviy ijodkorlikga bo'lgan ehtiyojini so'ndiradi. Talabalarni ijodkorlikka ehtiyojini tarbiyalashda ijodkorlik ishlari bo'yicha ko'rik tanlov va konferentsiyalar o'tkazishning ahamiyati katta. Unda talabalar o'zlarining ijodkorlik g'oyalari to'g'riligiga ishonch xosil qiladilar va tuyg'ularini his qiladilar.

Ayniqsa ularning muvaffaqiyatlarini jamoa o'rtasida rag'batlantirish ijodkorlikka ehtiyojining yanada oshishiga olib keladi va ijodkorlikka intilishni shakllantirishning muhim psixologik omili bo'lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "talim to'g'risida"gi va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi qonunlari. 1997 yil. 29 avgust.
2. Umarov B.M. Muloqot va shaxslararo munosabat psixologiyasi. Toshkent, 1997 yil.
3. S.A Rubjiteyn. Osnovi obtshey psixologii. Uchpedgiz, 1996 yil, 642-bet.
4. E.G'oziev, K.Mamedov. "Kasb psixologiyasi". Toshkent, umu, 2003 yil.
5. T. Ismoilov. Bo'lajak kasb talimi o'qituvchilarini ijodkorlik faoliyatga tayyorlash. "Uzliksiz ta'lim" №3, 2008 yil.
6. Хамракулов, Ё. (2021). Onlayn o'quv kurslarini tashkil etish orqali talabalarning kasbiy kompetensiyasini oshirish metodikasi. *Общество и инновации*, 2(11/S), 31-36.
7. Умиров, И., & Хамракулов, Ё. (2021). Elektron ta'limning o'ziga xos xususiyatlari hamda ularning qiyosiy tahlili. *Общество и инновации*, 2(10/S), 555-560.
8. Ление Мансуровна Мамаева (2022). ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ДЕЛЬФИ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА «УПРАВЛЕНИЕ ТЕХНИЧЕСКИМИ СИСТЕМАМИ». *Academic research in educational sciences*, 3 (3), 154-161

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ К ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЕ С УЧАЩИМИСЯ В ПРОЦЕССЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Карташова Наталья Сергеевна

Кандидат педагогических наук,

Тульский государственный педагогический университет

им. Л.Н.Толстого, г.Тула

Результаты обучения по дисциплине «Методика обучения биологии», реализуемой в процессе подготовки бакалавров направления «Педагогическое образование», профиль подготовки «Биология» и «Химия» в Тульском государственном педагогическом университете им. Л.Н.Толстого, иерархически подчинены элементам методической системы. Они соотносятся как с общими целями и задачами основной профессиональной образовательной программы (ОПОП), так и с компетенциями обучающихся, отраженными в Федеральном государственном стандарте высшего профессионального образования. Так, для формирования компетенции по проектированию индивидуальных образовательных маршрутов освоения программ учебных предметов, курсов, дисциплин (модулей), программ дополнительного образования в соответствии с образовательными